

En landsbylærer i Vestjylland for 100 år siden

sterer endnu. — 5. Leopold Bruun, f. 11. 2. 1830, gift med Ane Elisabeth Hansen fra Roved i Andst sogn.

Kilder: »Fra Ribe amt« 1952, side 73, 74, 76 og 80 i Karl Hansen: Slægtsminder. Sst. 1913, s. 457 f. Ole K. Jessen: Varde landsogns historie. 1963. H. K. Kristensen: Øster Horne herred, 1944. Jens Vahl: Slægtsbog over afkommet af Christjern Nielsen, borgmester i Varde o. 1500, 1879—97. Jens Bering: Beskrivelse over landsbyskolens offentlige lærerembeder. II. del. 1859. H. H. Mangor og A. Petersen: Skolestatistik. 1877.

Jens Heltoft.

JORDFUND 1967-68

Som sædvanlig har vore museer foretaget undersøgelser i marken, når fund fra fortiden dukkede op. Ved museernes hjælp håber vi fremtidig at kunne give kortfattede årlige oversigter over jordfundene i vort amt.

* * *

Den største begivenhed på det arkæologiske felt i amtets søndre del er utvivlsomt *Nationalmuseets* fortsatte udgravninger på *Dankirk i Vester Vedsted sogn*. Her findes en boplads, som efter de foreløbige fund at dømme har været bebygget fra omkr. Kr. fødsel til omkr. år 700. Bopladsen udmærker sig ved helt ekstraordinært rige fund, hvoriblandt er ting (mønter, glas, keramik og smykker) som viser, at stedet har stået i handelsforbindelse med romerriget, med Rhinegnene, med friserne og med England.

En anden stor bopladsundersøgelse finder sted i *Okholm, ligeledes i Vester Vedsted sogn*, og udføres af *Den Antikvariske Samling i Ribe* sammen med *Arhus Forhistoriske Museum*. Denne dateres til vikingetid (700-1000) og viser ligesom Dankirk, at Vester Vedsted har været en vigtig station på de forhistoriske handelsveje.

Herudover har Den Antikvariske Samling foretaget en undersøgelse i *Hjortvad (Kalvslund sogn)* af en affaldsgrube fra yngre stenalder (omkr. 2000 f. Kr.). I gruben fandtes en kværnsten, en slibesten og et lerkar.

I *Seem sogn* er fundstedet for 2 kværnsten undersøgt. Fundene (keramik og bemalede glasruder) dateres til 1600-tallet. På stedet lå Seem by før udskiftningen.

På *Ny Puggård i Jernved sogn* er undersøgt en grav fra yngre stenalder. Heri fandtes en stridsøkse fra enkeltgravsfolket.

I *Ribe by* er den betydeligste undersøgelse sket i *Peder Dovns Slippe*, hvor der bl. a. blev fundet en affaldskule fra et ca. 350 år gammelt glarmesterværksted (se SKALK 1968 nr. 2). Desuden er undersøgt resterne af formodede *bolværker* på *Skibbroen*. Endelig kan nævnes arkæologiske undersøgelser i forbindelse med piloteringsarbejde under *Porsborg* med fund af fragmenter af 2 stenmortere.

Museerne skal benytte lejligheden til at takke følgende grundejere for velvilje i det forgangne år: kølemontør E. H. Bonnichsen, gårdejer Ernst Hvass, gårdejer Henning Westergård, gårdejer Marius Schneider, gårdejer Christian Jensen, hotelejer Tage Petersen og Landbosparekassen, Ribe.

Mogens Bencard.

* * *

Esbjerg Museum har arbejdet følgende steder:

Sædding, Guldager s. Ringvej. En næsten udslettet jættestue med lidt keramik fra periodens sidste del, jættestuen har haft to kamre, i det ene rester af en skål fra ældre romersk jernalder.

Glunshøj, Jerne s. Kvaglund. Langdysse stærkt ødelagt, rester af keramik fra dyssetid, lille tyndbladet

økse; rester af større enkeltgravskar og lidt småskår mulig fra bronzealdergrav (tørveopbygning).

Hjerting, Guldager s. Overpløjet enkeltgravshøj. To grave med stridsøkse, syv ravperler og 2 flækker, talrige småskår, dels med simpel ornamentik, spredt i gravfylden; endvidere skår fra en krukke, antagelig sekundær begravelse i førrom. jernalder.

Esbjerg Højskole. Hustomter fra ældre rom. jernalder med keramik og en del vægler; i grube under hustomten del af en skårside til større krukke og småskår til mindre krukker — grubens indhold mulig fra bronzealderens tidlige del.

Sædding, Guldager s. Tåsingevej, Sprogøvej og Ringvej. Affaldsgruber fra førrom. jernalder, periode II og III, med talrige skårsamlinger, krukker og ildbukke.

Sædding, Guldager s. Ringvej. Forsænket uregelmæssig stenlægning med keramik fra yngre stenalder, enkeltgravstid, samt ca. 700 stykker bearbejdet flint.

Tinghøjs Allé, Jerne. Mindre undersøgelse på byggeplads, stolpehuller og lidt keramik, antagelig yngre rom. eller tidlig germansk jernalder.

Asserbølgård, Lindknud s. Renæssance hustomter og anlæg (se Mark og montre 1967). *Oscar Harder.*

* * *

Varde museum har arbejdet i *Varde landsogn* mellem Roustvej og Ribe landevej. Affaldsgruber fra førromersk jernalder, periode I, med skårsamlinger, bl. a. af »svaleredekar«, skive med gennemboret hul m. m.

Vrøgum-Oksbøl, Al s. Orienterende undersøgelse. Hustomter af jernalderlandsby og samtidig gravplads. Undersøgelsen overtaget af Nationalmuseet.

Holmen, Janderup. Depotfund, en nedgravet samling utildannede ravstykker, i alt 2,5 kg. Kunne ikke dateres.

I engen ved Holmeå, nordvest for V. Starup kirke, en hølestryge, stukket lodret ned i engbunden.

* * *

Ølgod museum har foretaget en undersøgelse i Skrænten, Ølgod by. Ved gravning af vandledninger stødtes på grydeformede gruber til randen fyldt med ildskørnede sten, men uden skår. »Kogegruber«.

Lyne, Ringkøbing amt. Orienterende undersøgelse, formodentlig en rest af en storstensgrav. Undersøgelsen overtages af Nationalmuseet.

De to museer takker Svendsen, Varde traktorservice, arbejdsmand Folmer Sørensen, Søndermarken, kaptajn K. F. Boisen, Bavnhøj, gårdejer Sv. Holm, Janderup, vandværksbestyrer Alfred Lauridsen, Ølgod, og brødrene Schmidt, Lyne.

S. Manøe Hansen.

Nationalmuseet har foretaget undersøgelser på *Fitting øde kirkegård* med skeletdele af middelalderbefolkningen og foretager undersøgelser i forbindelse med restaurering i Ho kirke, hvor der bl. a. er fundet rester af kalkmalerier. Har afsluttet undersøgelse af hustomt fra germanske jernalder ved Vrøgum skole, hvor næsten kun stolpehullerne var bevaret.

Lokalhistorisk litteratur

Sigurd Rambusch: Esbjerg havn. Rambusch har skrevet om sin fødebys havn med lysende klarhed og overlegen beherskelse af det store stof, selv om det er afknappet og koncentreret, er det ikke tørt, men levende, fængslende og inciterende. — Selve anlægget af havnen var »en usædvanlig historie«, skriver R. Havnen skulle have været færdig 1871, blev det 78; efter besvær med den eventyrlige Carle og baron Gedalia, der gik fallit, trådte Hoffmann og Gunnarson til og klarede arbejdet. Af de ca. 1.800.000 kr., dette statsanlæg kostede, betaltes godt ½ mill. af private. »Noget sådant var aldrig sket før, og det skete ikke siden!« 1878-1900 fik havnen sit gennembrud, og havnen skabte byen. Kraftigst voksede indbyggerantallet i den »amerikanske« periode 1886-96. Den fik bane, eget toldsted, der blev udvidet og udvidet. »Rask må det gå«, blev både byens og havnens valgsprog. Tietgen, der havde måttet bløde ved anlægget, fik gennem DFDS næsten monopol på eksport af landbrugsvarer, så havnens betydning for dette selskab overgås kun af København. Store handelsfolk knyttedes til virksomheden ved havnen som Breinholt og Ditlev Lauritzen m. fl. Importen begyndte forøvrigt sent. Fiskeriets udvikling behandles, de store havneudvidelser og krigene såvel som havnens ledende mænd. Med god grund nævnes Claus Sørensen som konsul Lauritzens arvtager. Sluttelig er der tabeller og registre. Trykkeriet, Rosendahls, har givet bogen den smukkeste udførelse: fint papir, skønt tryk, dejlige billeder. Det er en fryd at tage bogen i hånden og en nydelse at læse den. Det er beretningen om den havn, der er det mest vellykkede eksempel på egnsudvikling i Danmarks nyere historie.

Ribe amtsråd, der har overtaget Ho nedlagte skole og omdannet den til en lejrskole, har udgivet et hjælpemiddel for lejrskolens gæster, nemlig bogen *Lejrskolen ved Ho bugt* med 17 små artikler. H. K. Kristensen skriver om *Vester Horne herred*, K. Høgsbro Østergaard om *Kirker*, H. Nielsen om *Ho skoles historie*, J. Hede-gaard Rasmussen om *To digtere*, E. Kondrup om *Stednavne*, H. Hammer Sørensen om *Minder fra 1940-45*, H. Thomsen om *Fyret*, Tage Mikkelsen om *Dialekt*, G. Hadrup om *Fåremarkedet i Ho*, Langli og *En vandring på Skallingen*, Claus Helweg Ovesen om *Vegetation*, P. Thaarup om *Klitte og plantager*, Niels Kingo Jacobsen om *Landskabsformerne*, A. Hjort Rasmussen om *Vade-havssejlsads, Strandinger og Fiskeri*.

Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg har udgivet en vejleder i museets samlinger: *Dansk fiskeri gennem 100 år*, skrevet af A. Hjort Rasmussen og med en vrimmel af fine og instruktive tegninger af den mængde forskellige ting, der bruges ved fiskeriet og ligeledes større billeder i teksten af fiskerne i arbejde. De er udført af J. Funder Nielsen. Hjort Rasmussen fortæller kort og